

”והייתם נקיים מה’ ומישראל” [במדבר לב, כב]

[פרשת פקודי (שיחה 1) – נכתב ע”י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו ”אוצרות התורה”.
בהרהר. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע”י תלמידו, אך טרם הגיחה]

ידענו כי כל ”החושד בכשרים – לוקה בגופו” (שבת זז.), ועל כן מוטל על האדם לעשות ככל שביכולתו שלא להביא אחרים לחשוד אותו. הנה כאשר משה רבנו סיים הקמת המשכן, הוא ערך חשבון של כל הכספים שנמסרו לו ע”י המתנדבים והסביר לכל ישראל כיצד חילק את תשמיש הכסף עד שאמרו, ”גזבר נאמן, ובקי בחשבון – היה”. (ירושלמי, סנהדרין, סוף פ”א).

ומסופר במדרש (שמות רבה נא, ו) :

”אמר להם, בואו ואני עושה לפניכם חשבון. אמר להם משה, ”אלה פקודי המשכן” – כך וכך יצא על המשכן. עד שהוא יושב ומחשב, שכח ב-1,775 שקל מה שעשה וְוים לעמודים. התחיל יושב ומתמיה, אמר, עכשיו ישראל מוצאין ידיהם לומר ’משה נְטָלָן’. מה עשה, האיר הקב”ה עיניו וראה אותם עשויים ווים לעמודים (שמות לח, כח). אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן. מי גרם לו? על ידי שישב ופְיִיָסָן. ולמה עשה עמהם חשבון? (והרי) הקב”ה יתברך שמו מאמינו! שנאמר, ”בכל ביתי נאמן הוא! אלא ששמע ליצני ישראל מדברים מאחריו... ’והביטו אחרי משה’. אמרו: ’אדם ששלט על מלאכת המשכן, אין אתה מבקש שיהיה עשיר? כששמע משה כך, א”ל משה ’חייכם, נגמר המשכן, אתן לכם חשבון’ עכ”ל. (מהרז”ו מפרש שחז”ל דרשו תיבת ”ואת” האלף, כאילו היה כאן התגלות חדשה. / ועיין רבנו בחיי מפרש כאן דבר עמוק, והוא מבוסס על זהר (ב, רכז.) / בנוסח מדרש זה בתנחומא (סי”ק ז’) משמע שהוויים היו מוסתרים, לכן משה לא ראה אותם בראשונה).

הבעיה היא, שְפָל אדם העולה לגדולה, מיד הוא מעורר עליו חשדנות וקנאה וצרות-עין, ונמצאים מחרחרי ריב המעלים חשדות נגדו. (כן הרחיב תנחומא כאן, והוסיף מהפסוק ”תפלטני מריבֵי עַם”)

אותו כהן שהיה נכנס להרים קְסָפִים מן קופות תרומת הלשכה שבמקדש, לא היה נכנס בפרגוד חפות, ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע, (=כל אלו יש בהם בית קיבול היכן להסתיר ולהטמין מטבעות מהקופה, אם רצונו לנגוב) שמא יַעֲנִי (הכהן), ויאמרו (הבריות) מְעוֹן הלשכה הַעֲנִי. או שמא יעשיר, ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר. שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר ’והייתם נקיים מה’ ומישראל’, ואומר ’ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם...’ (שקלים, פ”ג משנה ג’)

אנו מוצאים במשה רבנו שסבל צרות מהסוג הזה שנחשד בחנם וכמה פעמים.

במדרש (שמו”ר נא, ו) מביא פירוש ”ידי משה” בענין שחשדוהו בגלל ”אשה כושית” שלקח. לא רק משה אלא גם אהרן: ”ויקנאו למשה במחנה, לאהרן קדוש ה’” (תהלים קו, טז). זה נבע מתוך ששנאו אותם. (עיין מו”ק יח:). וכמו כן החצופים שבדור חשדו לירמיהו הנביא. (בי”ק טז:). (בענין אשת איש)

ועד כדי כך עלול יצר הרע להוליך שולל את הלב, שכאשר לעיני כל ישראל עלה משה רבנו יחד עם אהרן להר ההר כדי ללוות אותו בהסתלקותו מן עוה”ז, כאשר ירד משה מבלעדיו, כבר חשדוהו ישראל במעשים אשר לא ייעשו. (שמא הרגו משה לאהרן). ”נתקבצו כל הקהל עליהם ואמרו להם ”היכן אהרן? אמר להם: מת. אמרו: היאך? מלאך המות יכול לפגוע בו? אדם שעמד במלאך המות ועצרו, דכתיב ויעמוד בין המתים ובין החיים” (במדבר יז, ג). אם אתם מביאין אותו מוטב, ואם לאו נסקול אתכם!” באותה שעה עמד משה בתפילה ואמר ”רבונו של עולם, הוציאני מן החשד”. מיד פתח הקב”ה את המערה והראהו להם, שנאמר ”וירא כל העדה כי גוע אהרן”. (מדרש במד”ר יט, כ, עיי”ש מהרז”ו איך דרשו חז”ל כך, מסדר הכתובים)

זו היא תופעה נפוצה שכאשר האדם עולה לגדולה להיות מנהיג בישראל, הוא מרבה עליו שונאים. וכך אמר אביי – שצעיר מדרבנן (צורבא מרבנן - עיין פירש"י על תענית ד.) שבני עירו אוהבים אותו, אין זה מפני שהוא מעולה כל כך, אלא מפני שאיננו מוכיח אותם ב"מילי דשמיא" (כתובות קה:). אין פירוש הדברים ששונאים אותו ממש, אלא מתוך הערותיו והדרכותיו, נוח להם אם לא היה בא ורואה את מעשיהם, ולכן לא מחבבים את הימצאותו ביניהם.

ולכן, אחרי ששמע אביי קנה-מדה כיצד למדוד מעלתו של הנפטר: "מהספדו של אדם ניכר אם בן עוה"ב הוא", (שבת קנג.) מפרש רש"י "שאם כשר היה, כולם בוכים עליו ומורידין דמעות ומספרים שבחיו", אמר לו אביי לרבה, שישנה אצלו בעיה. היות ששונאים לרבה כמעט כל העיר פומבדיתא (מפרש רש"י: משום שהיה מוכיח אותם במילי דשמיא) מי יתחמם אחריו בהספדו? (שם)

והרי מן הסיבה הזאת הבן מכבד יותר את אמו מאשר את אביו, ויָרָא יותר מאביו בגלל שמלמדו תורה. (שקידושין לא.) כי לא נָח לבן שהאב תמיד מעיר לו הערות. כך לא רק מי שנתמנה להיות מנהיג הציבור, אלא "צורבא מרבנן דאיכא במתא, כל מילי דמתא, עֲלִיה רמיא" (מ"ק ו.), וממילא בקל הוא מסתבך בקנטור הבריות ושנאתן.

ולכן, אותו הכלל של – "אין אדם נחשד בדבר אלא אם כן עשאו, ואם לא עשאו כולו, עשה מקצתו. ואם לא עשה מקצתו, הרהר בלבו לעשותו. ואם לא הרהר בלבו לעשותו, ראה אחרים שעשו וְשָׁמַח" (מ"ק יח:) – כלל זה אינו חל כאשר מדובר שבני עירו חושדים בו מתוך שנאתם אותו, או רצונם "להכעיס" (שם). ואדרבה, ר' יוסי איחל לעצמו "יהא חלקי מהחושדים אותו ואין בו" (שבת קיח:). וצריך לומר שזה או מחמת תועלת של כפרת עונות נעורים, או מחמת שזה מוכיח שעשה כל כך הרבה דברים טובים שממילא התעוררה נגדו קנאת-עם.

תופעה זו אינה מוכיחה על פחיתות אותו ת"ח, אלא על שהגיע למדרגה שהפחותים יתגרו בו.

בכל אופן, ודאי מוטל על כל בן תורה שיעשה ככל שביכולתו שיהיו כל מעשיו נקיים ויפים ביותר, שהוא לא יהווה סיבה וגורם, שייכשלו אחרים בגללו. וכך מצאנו בחז"ל:

- "מה כלה זו ראשה פרוע לעיני-כל ומגלה פניה לומר 'לא נחשדתי לדבר עבירה', כך בני תורה לא יהיו חשודים על דבריהם" (ילק"ש שה"ש רמז תתקפח).
- וכך לשונו של הרמב"ם: "הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפניו משורת הדין... עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו" (הל' יסודי התורה, סוף פ"ה).
- סעיף ממצות "ואהבת את ה' אלהיך" הוא ששם שמים יתאהב על הבריות (יומא פו.).
- ועוד אמרו "כל מְשַׁנְאֵי אהבו מות" אל תקרי מְשַׁנְאֵי אלא מְשַׁנְאֵי". (בדקדוק הלשון משנאי הוא מבנין פיעל, משנאי הוא מבנין הפעיל. – חז"ל למדונו שהמקולקל בפעולה חזקה = 'פיעל', – סופו להגיע להפעיל ולקלקל גם אצל אחרים. וככה חז"ל דרשו תיבה זו גם בעירובין צט. ובמגילה כח.)
- "כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו, חייב מיתה" (שבת קיד:). ואם מדובר כאן על רבב גשמי על בגדיו, כל שכן וקל וחומר אם נמצא רבב רעיוני וכתם מוסרי במדותיו ובהליכותיו.

וככל שהאדם עולה בגדולת התורה עליו לשמור על כל משמרת שכל מעשיו יהיו יפים ונקיים ביותר עד שלא ימצא שום מתנגד, על מה להלעיז נגדו. אמנם מאחר שמוכיח אחרים, תתעורר התנגדות, והיא תוצר בעל כורחו מטבע הדברים (ע"פ מה שאמרו בכתובות קה: הני"ל). אך ישתדל שלא יעשה דבר הגורם להם, חוץ מעצם העובדה שהוא מוכיח אותם בעדינות ובדרכי נועם. **ויזהר לקיים דברי הרמב"ם**. (הל' דעות ו, ז.).

ואם מן טבע-הדברים קמה לת"ח התנגדות, ישמח אם זה אירע לו מחמת עבודתו את ה'.
 כדברי ישעיה הנביא: "ה' אלהים פתח לי אוזן, ואנכי לא מריתי, אחור לא נסוגותי. גווי נתתי למכים
 ולחיי למורטים, פני לא הסתרתי מכלימות ורוק. וה' אלהים יעזר לי, על כן לא נכלמתי, על כן שמתתי
 פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש". (ישעיה נ, ד-ז).

[תוספת תלמיד. ליקטנו כאן בס"ד, עוד 6 חשדות שחשדו במשה:

1. רש"י דברים א,ב – מלמד שהיו אפיקורסין. **הקדים משה לצאת**, אמרו: מה ראה בן עמרם לצאת (מוקדם מביתו), שמה אינו שפוי בתוך ביתו? (=רב עם אשתו); **איחר לצאת**, אמרו: מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, [הרי הוא] יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם **מחשבות**". (יש גורסים **מצות וחשבונות**. – ולחזוק ג'ירסא זו עיין רמב"ן במדבר י, לה, / ורש"י שם יא, י – שקצו מריבוי המצוות)
2. חשדוהו **באשת איש** – על פסוק "ויקנאו למשה במחנה" (תהלים קו, טז) – עיין תנחומא פרשת קרח, אות י.
3. חשדוהו **בגזל – א**] על פסוק "והביטו אחרי משה" (שמות לג, ח) – עיין תנחומא פרשת כי תשא, אות כז. [ב] "ואת ה-1,775 עשה וויים לעמודים" – עיין **תנחומא פרשת פקודי**, אות ז.
4. חשדוהו **ברצח** – על פסוק "**ויראו** כל העם כי גוע אהרון" – רש"י במדבר כ, כט + תנחומא פרשת חקת, אות יז – "שרצו להורגו עד שעמד משה בתפילה ואמר: רבש"ע, **הוציאני מן החשד**". [הרב הביא דוגמא זו מיד לקמן]
5. חשדוהו **שבדוהו דברים מליבו** – "לפי שהרהרו בני"י אחרי משה בשעה שהיו מעמידין המשכן ואינו עומד, אמרו: **שמה דבר קל אמר לו הקב"ה**, והוא מעצמו הכניסנו בכל הטורח הזה". תנחומא פקודי יא.
6. חשדוהו **בשיבוץ קרובי-משפחה** (נפוטין בלע"ז) –
א. על פסוק "וראו קרא ה' בשם בצלאל (משה היה דוד של חור – וחור קבו של בצלאל)" – עיין תנחומא פרשת ויקהל, אות ג.
ב. עיין רש"י במדבר טז – פסוקים יט+כח.]